

jenjene na konkretne tekstove i jedinice.

Knjiga je prilagođena njemačkim prilikama, što je posve naravno, budući da je tamo »Enciklopedijska biblioteka« u široj uporabi, a i vjerska naobrazba se daje institucijski na više razina. Ona iziskuje priličan napor da se uđe u metodu rada, makar sadržala shematskih i grafičkih prikaza i pomagala.

U našim prilikama knjiga manje dolazi u obzir. Možda bi mogla poslužiti kojem voditelju studentskih ili sličnih vjeronaučnih skupina, dakako uz uvjet da posjeduje i »Enciklopedijsku biblioteku« i da je voljan po njoj raditi.

MARIJAN VALKOVIĆ

ERHARD BUSEK — GERHARD WILFLINGER (ur.), Aufbruch nach Mitteleuropa. Rekonstruktion eines versunkenen Kontinents. Edition Atelier, Wien 1986, str. 166.

Posljednjih godina veoma se mnogo govori o »Srednjoj Evropi« (Mitteleuropa) kao posebnom povijesnom, kulturnom i geografskom biću između Istoka i Zapada u Evropi. Sam pojam »Srednje Evrope« nije pri tom posve jasan, prevladava povijesno-kulturna komponenta. Uz to on poprima simboličan, da ne kažem mitski naboj (u pozitivnom i realnom smislu), tj. mnogi se ne mogu pomiriti sa strogom podjelom Evrope na Istok i Zapad u duhu Jalte pa žele oživiti duhovne i kulturne tradicije nastale na prostoru između Istoka i Zapada, bez obzira na političke granice. Shvatljivo je da će ideja oživljavanja »srednjoevropskog duha« naići na različite komentare.

Zbornik koji prikazujemo sadrži četрнаest priloga pod zajedničkim naslovom: »Pokret prema Srednjoj Evropi. Rekonstrukcija jednoga potonulog kontinenta«. Prilozi su većinom predavanja održana u bečkom »Club pro

Wien« ili članci objavljeni u »Wiener Journal«. Autori priloga su dobro poznata imena: Erhard Busek, Jozef Tischner, Alexander Sinowjew, Leszek Kolakowski, Alois Sustar, Carl Friedrich v. Weizsäcker, György Konrád, Peter Hanák, Ljubomir Tadić, René de Mouzon, Manes Sperber, Milan Kundera, Milovan Đilas i Gerhard Wilflinger.

Austrijanci su samo urednici i ujedno autori prvog i zadnjeg priloga: E. Busek (zamjenik bečkog gradonačelnika) i G. Wilflinger (glavni urednik lista »Wiener Journal«). Ostali autori pripadaju raznim narodima koji bi trebali činiti »Srednju Evropu«, ili su barem po svojim idejama skloni da prihvate taj pojam. Nisu ni svi članovi jednako usmjereni prema ideji »Srednje Evrope«, neki su samo neizravno u tom ozračju.

Svakako središnji članak o temi je prilog češkog emigranta Milana Kundera »Tragedija Srednje Evrope«. Članak je najprije objavljen 26. IV. 1984. u »The New York Times Review of Books« i odjeknuo je širom svijeta, izazivajući rasprave i polemike. Hrvatski prijevod članka izišao je u Gordoganu VI (siječanj-travanj 1985), str. 289-305. Gledom na odjeke i diskusije usp. Gordogan IX (siječanj-travanj 1987).

Oduševljeno govori o temi mađarski pisac György Konrád u svom prilogu »San o Srednjoj Evropi«.

Veoma lijepo i duboko raspravlja o mogućnosti duhovne obnove Evrope Leszek Kolakowski u svom prilogu »Preporod Zapada?« On korijen tog mogućeg preporoda vidi u poimanju čovjeka kao osobe, sa svim posljedica koje iz toga slijede, uključujući i pojam krivnje. On piše: »Opći okvir mojih razmišljanja je sljedeći: temelji zapadnog svijeta počivaju na vjeri da je u određenju čovječnosti odlučujuća sposobnost da se svijest o krivnji doživi u odnosu prema Bogu ili našim bližnjima« (str. 38).

Pregledno i jasno raspravlja poznati fizičar i filozof Carl Friedrich v. Weizsäcker o uzrocima i oblicima moderne krize, posebice u vezi sa znaošću i tehnologijom.

Jugo-istočno krilo Srednje Evrope, konkretno jugoslavensko područje, predstavljaju tri imena: ljubljanski nadbiskup Alojz Šuštar te Milovan Đilas i Ljubomir Tadić. Prilog ljubljanskog nadbiskupa je dosta općenit i sintetičke naravi: on govori o ulozi kršćana u Evropi kao onima koji »grade mostove i otkrivaju zajedničko«. Dok je ovaj prilog posve pozitivne naravi, Đilas i Tadić stavili su se u službu kritičara: dok Đilas općenito govori o raspadanju komunističkih sistema, dotle Tadić uzima na nišan situaciju u Jugoslaviji (»Duhovna situacija u Jugoslaviji«). Dok je Tadić veoma opširan i oštar u opisanju onoga što ne valja, nije dovoljno izričit u opisu onoga čemu on teži kao pozitivnom cilju: da li jedinstvu u raznolikosti, što je polazište za svaki govor o Evropi, a dakako i o Jugoslaviji, ili nekom unitarističkom modelu, pa makar na liberalnoj osnovi. No nešto o tome daje naslutiti njegova sljedeća analiza: »Jugoslavensko društvo nalazi se danas u kritičnoj fazi. Vladajuće snage u zemlji žele zadržati status quo pod svaku cijenu i u ovom smislu mobiliziraju sve životne energije i mrtve autoritete. Na drugoj strani stoje snage koje potiču pretvorbu atomiziranog stanovništva u jedan samosvjesni narod kao nositelja suvereniteta« (ein selbstbewusstes Volk als Träger der Souveränität, str. 117). Dakle, što se Jugoslavije tiče, »narodi i narodnosti« su »atomizirano stanovništvo« koje treba da postane »jedan samosvjesni narod«, i to bi imalo biti u duhu Srednje Evrope. Taman posla!

Začudoje da u ovom krugu autora nema nijednog Hrvata koji bi pokušao nešto progovoriti o toj temi. U svakom slučaju, ovaj zbornik predstavlja niz interesantnih radova o jednoj temi

koja je, po jednim, utemeljena vizija, a po drugima nestvaran san. Čitatelji mogu izvoditi različite zaključke, ali će svakako s interesom čitati ovu knjigu.

MARIJAN VALKOVIĆ

VALENTIN ZSIFKOVITS, Ethik des Friedens, Veritas (Soziale Perspektiven Bd. 1), Linz 1987, str. 224.

Valentin Zsifkovits (Žifković), podrijetlom gradišćanski Hrvat a sada profesor kršćanskog socijalnog nauka na Bogoslovnom fakultetu u Grazu, već se dugo bavi problematikom mira te je objavio više radova s tog područja. O temi mira autor je imao predavanje na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu 17. XI. 1987, a u Glasu Koncila od 6. XII. 1987 objavljen je razgovor s njime o raznim aspektima mira.

Ovo djelo »Etika mira« na jasan i zaokružen način opisuje etičke implikacije današnjih nastojanja oko mira. Da je cijeli taj kompleks pitanja od goruće važnosti, nije potrebno posebno ni spominjati.

Osim uvoda na početku te bilješki, bibliografije i kazala na kraju, knjiga sadrži osam poglavlja podijeljenih u dva dijela. Prvi, kraći dio daje »objašnjenje pojmova i temelje«. Najprije je riječ o naravi etike koju djelo pretpostavlja. Autor kaže da je u temeljima djela »etika odgovornosti utemeljena na unutarnjim nakanama« (gesinnungsmässig fundierte Verantwortungsethik, str. 21). Može izgledati kao da autor mimoilazi problem kako se deontološki i teleološki pristup u etici uzajamno odnose, ali autor izričito ističe svoju simpatiju za »teleološki« pristup na dugu trasu, i dajući naslutiti da se on tada spaja s »deontološkim«, s »Gesinnungsethik«. Drugo poglavlje ima naslov: »Opće izjašnjenje za mir i rat kao opće priznato strašno zlo«. Tu se niječe ratu svaka pozitivna uloga, kako su to znali isticati